

ความต้องการการสนับสนุนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในอำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่

ดวงพร อ่อนหวาน^a พิศาลิมพ์ จันทรพรหม^a

The Need to Develop Community-Based Tourism

in Galyani Vadhana District, Chiang Mai

Duangporn Onwan^a Phisapim Junphom^a

^aคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ภาควิชา

^aFaculty of Business Administration and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Lanna, Chiang Mai

*Corresponding Author. E-mail address: m_pompam@yahoo.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาศักยภาพของอำเภอกัลยาณิวัฒนา ในการเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และเพื่อศึกษาความต้องการการสนับสนุนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ประชากรคือ ประชาชนในตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 100 คน ที่ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการสังเกต การสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน และคนในชุมชน ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามนำมาหาค่าสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับผลสรุปที่ได้จากแบบสอบถาม

ผลการศึกษา พบว่า ในพื้นที่ตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เมื่อพิจารณาจากจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ ความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ และความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว ส่วนด้านความต้องการการสนับสนุนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะมีผลต่อการพัฒนาชุมชน แต่ขาดความมั่นใจในการเริ่มต้นจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และต้องการได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากหน่วยงานภายนอกพื้นที่

คำสำคัญ: การพัฒนา การท่องเที่ยวโดยชุมชน อำเภอกัลยาณิวัฒนา

Abstract

The combination between quantitative and qualitative analysis was used in this research in order to study the capacity of Galyani Vadhana District to find if it qualifies for eco-tourism and cultural tourism and also to study the need to develop community-based tourism. Populations are the people in Tambon Wat Jun and Tambon Jam Luang, Galyani Vadhana District, Chiang Mai. The tool used is a questionnaire which was distributed among 100 samples by selective and purposive sampling while qualitative data was collected through observations, interviewing and conversations making with community leaders as well as the people in community. Data obtained from the questionnaire was used to find descriptive statistics including percentage value, mean value and standard deviation. Qualitative data was analyzed along with the conclusion drawn from the questionnaire.

As a result of the study, it was found that both Tambon Ban Jun and Tambon Jam Luang, Galyani Vadhana District, Chiang Mai, have all the qualifications required for ecotourism purpose, taking into consideration the attractiveness of natural-based tourism and study, natural fertility, the relationship between local cultures and natural attractions as well as the safety of natural attractions. For the need to develop community-based tourism, the result shows that people in the community were aware of and had a good understanding about community-based tourism. They realized how important the community-based tourism would impact on community development. However, they were lack of confidence in self-initiated community-based tourism and need the help and support for community-based tourism organizations from external work divisions

Keywords: Development, Community-Based Tourism, Galyani Vadhana District

บทนำ

การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจภาคบริการที่ทำรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นอันดับต้น ๆ แต่ในขณะเดียวกันก็ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของประเทศไทยให้เสื่อมสภาพลงหรือสูญหายไป จากสาเหตุดังกล่าวจึงเกิดแนวคิดในการหาวิธีการพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างความยั่งยืนให้แก่การท่องเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งจากเดิมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนท่องเที่ยวขาดการเตรียมการ และการวางแผนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบสินธุ์ สโรบล และคณะ (2546, หน้า 11) กล่าวถึงกระแสการพัฒนายั่งยืนของโลกเมื่อครั้งมีการประชุมสุดยอดสิ่งแวดล้อมโลก (Earth Summit) เมื่อปี 2535 ที่เมืองริโอ เดอ จาเนโร ประเทศบราซิล มีส่วนผลักดันให้เกิดกระแสการพัฒนการท่องเที่ยว 3 ประการ ประกอบด้วย 1) กระแสความต้องการการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติ 2) กระแสความต้องการของตลาดการท่องเที่ยวในด้านการศึกษาเรียนรู้ และ 3) กระแสความต้องการพัฒนาคน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism) หมายถึง ทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวบนฐานคิดที่ว่าชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยว โดยการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิต ของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุนหรือปัจจัยในการจัดการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มี

ความรู้ความสามารถในการดำเนินงานตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปทบทวน โดยเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่คนรุ่นลูกหลานและเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น ตลอดจนคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ (สินธุ์, 2546, หน้า 12) ดังนั้น หากมองว่าการท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนได้ จึงควรเข้าไปเตรียมความพร้อม และสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในชุมชน เพื่อให้สามารถใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และประเพณีวัฒนธรรม ดังที่พจนา สอนศรี (2546, หน้า 22) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยเป็นการพัฒนาจากความต้องการของชุมชน เมื่อเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนชุมชนต้องมีส่วนร่วมและมีสิทธิในการจัดการการท่องเที่ยว และสามารถต่อรองผลประโยชน์กับภายนอกได้

อำเภอภักดีพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอำเภอใหม่ลำดับที่ 25 ของจังหวัดเชียงใหม่ และลำดับที่ 878 ของประเทศไทย ตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม 2551 เห็นชอบในหลักการการจัดตั้งอำเภอวัดจันทร์ เฉลิมพระเกียรติของเชียงใหม่เป็นกรณีพิเศษ เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ โดยให้กระทรวงมหาดไทยรับไปดำเนินการในรายละเอียด เมื่อวันที่ 7 กรกฎาคม 2552 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานชื่ออำเภอใหม่ชื่อ อำเภอภักดีพัฒนา และตามร่างพระราชกฤษฎีกาเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2552 ให้แยกตำบลบ้านจันทร์ ตำบลแม่แดด และตำบลแจ่มหลวง ออกจากอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งเป็นอำเภอภักดีพัฒนา และกำหนดยุทธศาสตร์ไว้ให้เป็นอำเภอที่เน้นด้านการท่องเที่ยวความเจริญด้านต่าง ๆ ที่จะเข้ามาในชุมชนจากการยกระดับให้เป็นอำเภอ รวมถึงการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวทั้งจากยุทธศาสตร์ของอำเภอและศักยภาพของพื้นที่เองจะส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต และประเพณีวัฒนธรรม ดังนั้น การเตรียมความพร้อมและสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเพื่อรองรับความเจริญและความเปลี่ยนแปลงในทุกด้านที่จะเข้ามาความพร้อมในเรื่องของการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งโดยเฉพาะในขั้นตอนการศึกษาความเป็นไปได้ร่วมกับชุมชน ซึ่งเป็นการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนก่อนการตัดสินใจดำเนินการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน (พจนา, 2546, หน้า 23)

คณะผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการศึกษาศักยภาพของอำเภอภักดีพัฒนา ในการเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและศึกษาความต้องการการสนับสนุนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง อำเภอภักดีพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ โดยการทำงานอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชน เพื่อรองรับการขยายตัวด้านการท่องเที่ยวที่กำลังจะเข้ามาในพื้นที่

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ กำหนดแบบเจาะจงไว้ 2 ตำบล คือ ตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เหตุที่เจาะจงเฉพาะ 2 จาก 3 ตำบลของอำเภอกัลยาณิวัฒนานั้น เพราะลักษณะภูมิประเทศ 2 ตำบลที่เลือกคือ ตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง อยู่ในพื้นที่ใกล้กันมีเส้นทางเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน แต่ตำบลแม่แดดจะอยู่ห่างจาก 2 ตำบล และถ้าจะเดินทางไปตำบลแม่แดดจะต้องแยกไปคนละเส้นทาง

2. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ใน ตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง ทำการสำรวจจาก <http://www.thaitambon.com> (ณ วันที่ 12 มกราคม 2552) พบว่า มีทั้งหมด 6,928 คน โดยเป็นคนในตำบลบ้านจันทร์ จำนวน 3,469 คน และตำบลแจ่มหลวง จำนวน 3,459 คน

3. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มี 2 กลุ่ม คือ

3.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การสัมภาษณ์/สังเกตในการเก็บข้อมูลประกอบด้วย ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ของตำบลบ้านจันทร์ จำนวน 8-10 คน และตำบลแจ่มหลวง จำนวน 8-10 คน

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล จากจำนวนประชากรที่สำรวจได้ในข้อที่ 2 เมื่อเปิดตารางการกำหนดขนาดตัวอย่างของ Yamane (สถิติศาสตร์ และคณะ, 2545, หน้า 230) ที่ระดับความเชื่อมั่น 90% ประชากร 6,928 คน จำนวนตัวอย่างเป็น 100 คน จำแนกไปตามตำบลเป็นสัดส่วนตามจำนวนประชากร คือ ตำบลบ้านจันทร์ 50 คน และตำบลแจ่มหลวง 50 คน และเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากคนในตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา ที่มีความสนใจเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวทั้งในเวทีการแจ้งข่าวสาร การประชุม การระดมความคิดเห็น หรือการอบรม รวมถึงผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

4. ข้อมูลทุติยภูมิ ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ และชุมชนตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จากเอกสาร รายงานวิจัย และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

5. ข้อมูลปฐมภูมิ เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากวิธีการเชิงคุณภาพและวิธีการเชิงปริมาณ

5.1 วิธีการเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) ศึกษาศักยภาพในการเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา โดยเข้าไปศึกษา สำรวจ บันทึกข้อมูลของพื้นที่ตามประเด็นที่นักวิจัยกำหนด

2) ศึกษาข้อมูลเพื่อให้ทราบความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงปัญหาอุปสรรคของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวในตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่มทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชาวบ้าน

ผู้นำชุมชน ผู้นำกลุ่ม คนในหน่วยงานและหัวหน้าหน่วยงานในพื้นที่ โดยผู้วิจัยเข้าร่วมในเวทีที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กับหน่วยงานต่างๆ อาทิ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ สำนักวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เป็นต้น สรุปกิจกรรมในพื้นที่ดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปกิจกรรมในพื้นที่

พื้นที่	เวที/เรื่อง	กลุ่มเป้าหมาย
ตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง	สำรวจข้อมูลและพื้นที่ในตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวงที่อยู่โดยรอบศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ เพื่อประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของพื้นที่ และทราบแนวความคิดของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน	ชาวบ้านตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง ที่สนใจเรื่องการท่องเที่ยวของกลุ่มทอผ้าบ้านจันทร์ หมอдинอาสาบ้านแจ่มหลวง นักพัฒนาสังคม และหัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ จำนวน 9 คน
	สำรวจเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน และเดินสำรวจตามเส้นทางท่องเที่ยวที่ออกแบบเป็นเส้นทางท่องเที่ยวทั้ง 3 เส้นทางโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน)	แกนนำชุมชนที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง นักพัฒนาสังคมประจำศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ จำนวน 12 คน
	นำตัวแทนเข้าร่วมอบรมเพื่อสร้างความรู้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสร้างเครือข่ายชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวให้ขยายเพิ่มมากขึ้น ณ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ จัดโดยสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ สถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (สทช.) ร่วมกับเครือข่ายทีมวิทยากรที่เลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่ วัตถุประสงค์เพื่อสร้างความรู้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน และสร้างเครือข่ายชุมชนที่จัดการท่องเที่ยวให้ขยายเพิ่มมากขึ้น	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านห้วยฮ่อม ตำบลบ้านจันทร์ และผู้ใหญ่บ้านแม่ละอู ตำบลแจ่มหลวง จำนวน 2 คน
	จัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรการบริหารจัดการกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน (ขั้น 1) ภายใต้โครงการสร้างความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ผ่านการสนับสนุนจากสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ เป็นการทำงานร่วมกับสถาบัน การ ท่อง เทีย ว โดย ชุม ชน (ส ท ช .) สถาบันอุดมศึกษา และองค์กรเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่	แกนนำชุมชนที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง จำนวน 22 คน

ตารางที่ 1 (ต่อ)

พื้นที่	เวที/เรื่อง	กลุ่มเป้าหมาย
	จัดเวทีเสวนาเรื่องแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในพื้นที่อำเภอกลายพัฒนา ณ ห้องประชุม อบต.บ้านจันทร์	ผู้นำชุมชน และสมาชิกกลุ่มเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนเล่อซอ ตำบลบ้านจันทร์ ตัวแทนที่สนใจเรื่องการท่องเที่ยวจากบ้านเสาดแดง ตำบลแจ่มหลวง และกลุ่มผู้บริหาร อบต.และโรงเรียน ในตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง จำนวน 32 คน
	โครงการเสวนาเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเชิญผู้นำในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนชนเผ่าปกากะญอ บ้านแม่กลางหลวง และบ้านผาหมอน อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ มาร่วมในเวทีเสวนา	ผู้นำชุมชน ประชาชนที่สนใจ สมาชิกและผู้แทนจากองค์กรบริหารส่วนตำบลแจ่มหลวง และตำบลบ้านจันทร์ จำนวน 28 คน
ตำบลบ้านจันทร์	ทำความเข้าใจเรื่องสถานการณ์การท่องเที่ยวและการใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน	ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยฯ ประธานกลุ่มแม่บ้านชาวบ้านที่สนใจเรื่องท่องเที่ยว บ้านวัดจันทร์ ตำบลบ้านจันทร์ จำนวน 11 คน
ตำบลแจ่มหลวง	ทำความเข้าใจเรื่องสถานการณ์การท่องเที่ยวและการใช้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน และร่วมเดินสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงจากบ้านแม่ละอูไปบ้านห้วยบะบ้า	ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานและสมาชิกกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ละอู และชาวบ้านที่มีความสนใจเรื่องการท่องเที่ยว บ้านแม่ละอู บ้านห้วยบะบ้า ตำบลแจ่มหลวงจำนวน 18 คน
	สำรวจเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน และเดินสำรวจตามเส้นทางท่องเที่ยวที่ออกแบบเป็นเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชน บ้านกัวโป่ง	ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านที่มีความสนใจเรื่องการท่องเที่ยว บ้านกัวโป่ง และบ้านใหม่ ตำบลแจ่มหลวงจำนวน 14 คน

5.2 วิธีการเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงปัญหาอุปสรรคของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

6. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

6.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ แบ่งเป็น 2 ชุด ได้แก่

ชุดที่ 1 เป็นแบบสังเกต ที่ประยุกต์จากคู่มือประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีเป็นพื้นที่ธรรมชาติที่ยังไม่มีการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว เพื่อประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง อำเภอกลายพัฒนา โดยมี 4 ประเด็น

ได้แก่ จุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยว และเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ ความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ และความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

ชุดที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีการกำหนดโครงสร้างของข้อความต่าง ๆ ไว้ก่อนล่วงหน้า โดยให้สอดคล้องกับแบบสอบถาม เพื่อต้องการคำตอบมาเป็นประเด็นในการสนทนากลุ่ม แล้วนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ประเด็นคำถามมี ดังนี้ ความรู้ความเข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และปัญหาอุปสรรคของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

6.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล เช่น หมู่บ้าน ตำบล อาชีพ การศึกษา เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ส่วนที่ 3 ความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ส่วนที่ 4 ปัญหาอุปสรรคของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว เป็นคำถามปลายเปิด โดยคำถามในส่วนที่ 2 และ 3 เป็นแบบมาตรประเมินค่า (Rating Scale) กำหนดค่า 5 ระดับ ตามแนวทางของ Likert (Likert Scale)

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Validity) แล้วนำแบบสอบถามในส่วนคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตรประเมินค่า ไปตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) โดยสูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.829 แสดงรายละเอียดในตารางที่ 2

7. การวิเคราะห์ข้อมูล

7.1 ใช้การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ที่ได้จากการสังเกต สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

7.2 ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยใช้การประมวลผลด้วยโปรแกรม SPSS for Windows โดยใช้สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อความที่เป็นแบบมาตรประเมินค่า (Rating Scale) ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการแปลผล ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ (ความรู้ความเข้าใจ หรือต้องการ)	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ (ความรู้ความเข้าใจ หรือต้องการ)	มาก
ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ (ความรู้ความเข้าใจ หรือต้องการ)	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ (ความรู้ความเข้าใจ หรือต้องการ)	น้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80	กำหนดให้อยู่ในเกณฑ์ (ความรู้ความเข้าใจ หรือต้องการ)	น้อยที่สุด

นำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้มาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับผลสรุปที่ได้จากแบบสอบถาม

ผลการวิจัย

ข้อมูลของพื้นที่จากแบบสังเกตเพื่อประเมินศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมี 4 ประเด็นพบว่า ตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จากประเด็นด้านจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ของแหล่งธรรมชาติ และด้านความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ เพราะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสลับซับซ้อน ทัศนียภาพสวยงาม สภาพป่าโดยทั่วไปเป็นป่าสนสองใบและสนสามใบ เป็นผืนป่าสนที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทยและใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และยังสวยงามมาก มีอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี และมีแหล่งน้ำที่สำคัญ เช่น ห้วยฮ่อม ห้วยแจ่มหลวง ห้วยแม่ละอู เป็นต้น มีน้ำตกตามธรรมชาติที่สวยงามหลายแห่ง เช่น น้ำตกตะลอบโปะโกระ น้ำตกโป่งสะแยง เป็นต้น ด้านความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติ ก็พบประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวไทยภูเขา ชนเผ่าปกาเกอะญอ (กระเหรี่ยง) นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ มีวัดประจำอำเภออยู่ 1 แห่งที่สำคัญ คือ วัดจันทร์ และมีอาศรมกระจายในพื้นที่ครอบคลุมเกือบทั้ง 2 ตำบล จำนวน 12 อาศรม ในกลุ่มชาวพุทธมีกิจกรรมร่วมกันที่น่าสนใจมากคือกิจกรรมวันบุญสัจจะจัดขึ้นทุกวันพระใหญ่ ชาวพุทธจะเวียนไปทำบุญอาศรมที่กำหนดให้เป็นเจ้าภาพโดยเวียนกันเป็นเจ้าภาพใน 1 ปี จนครบทุกอาศรม ยังคงมีประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับป่า ประชากรส่วนใหญ่ยังคงมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่มีผ้าทอที่สวยงาม การคมนาคมเข้าสู่พื้นที่มี 2 เส้นทางที่นิยมใช้กัน โดยเส้นทางที่สะดวกที่สุดคือถนนลาดยางจากแยกอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และเส้นทางจากอำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งสภาพถนนยังไม่ดี และประเด็นสุดท้ายด้านความปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว ก็ไม่เคยมีปรากฏความไม่ปลอดภัยของแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยวเลย

ข้อมูลทั่วไป พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นคนในชุมชนร้อยละ 71 และเป็นผู้นำชุมชนร้อยละ 29 เป็นเพศชายร้อยละ 63 และเพศหญิงร้อยละ 33 มีอายุระหว่าง 31-40 ปี มากที่สุด คือ ร้อยละ 32 รองลงมาคืออายุระหว่าง 20-30 ปี และ 41-50 ปี ร้อยละ 30 และ 26 ตามลำดับการศึกษาในระดับประถมศึกษามากที่สุด คือ ร้อยละ 32 รองลงมา คือ ระดับมัธยมศึกษา และ ม.3/ปวช. ร้อยละ 29 และ 13 ตามลำดับ

เมื่อสอบถามถึงความต้องการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามมีความต้องการถึงร้อยละ 90 โดยต้องการมีส่วนร่วมในกลุ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สูงที่สุด คือ กลุ่มจัดการแหล่งท่องเที่ยวจำนวน 72 ราย รองลงมาคือ กลุ่มโฮมสเตย์ และกลุ่มขายของที่ระลึก จำนวน 63 และ 58 รายตามลำดับ

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	S.D.
ประสบการณ์ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน	1.89	0.93
มีความรู้พื้นฐานและมีความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน	1.89	0.90
เห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการพัฒนาชุมชน	3.56	0.98
ตระหนักในปัญหาและผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ที่ส่งผลต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม	4.00	0.89
ตระหนักในแนวความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว	4.02	0.85
เชื่อมั่นในศักยภาพของพื้นที่ในชุมชนว่าจะยอมรับและเรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้	3.21	0.97
เชื่อมั่นในความพร้อมของคนในชุมชนว่าจะยอมรับและเรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้	3.17	0.77
คนในชุมชนมีความสามารถในการสื่อสารถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์ในพื้นที่ของตนเอง	2.68	0.86
รวม	3.05	0.89

จากตารางที่ 2 พบว่าด้านความรู้ความเข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่ามีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับมาก คือ ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ($\bar{x} = 4.02$, S.D. = 0.85) ปัญหาและผลกระทบของการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ที่ส่งผลต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 0.89) และความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการพัฒนาชุมชน ($\bar{x} = 3.56$, S.D. = 0.98) แสดงรายละเอียดในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงค่าเฉลี่ยความต้องการการสนับสนุนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	S.D.
การวิเคราะห์ช่องทางตลาด/นักท่องเที่ยว/ศักยภาพ/ข้อจำกัดและความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน	3.69	1.07
การออกแบบและวางแผน"การท่องเที่ยวโดยชุมชน"	3.76	1.08
ชุมชนมีการบริหารจัดการองค์กรแบบมีส่วนร่วมและโปร่งใส	4.37	1.04
ทักษะด้านการสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชน	4.00	1.14

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ยความต้องการการสนับสนุนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	SD
บริการฝึกเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่น	3.89	1.09
การช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากหน่วยงานภายนอกพื้นที่	3.98	1.00
รวม	3.95	1.07

จากตารางที่ 3 พบว่า ความต้องการการสนับสนุนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่า เรื่องที่มีความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ต้องการความรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และความโปร่งใส ($\bar{x} = 4.37$, S.D. = 1.04) ความต้องการอยู่ในระดับมาก คือ ต้องการพัฒนาศักยภาพด้านการสื่อสารเพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ($\bar{x} = 4.00$, S.D. = 1.14) และต้องการได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากหน่วยงานภายนอกพื้นที่ ($\bar{x} = 3.98$, S.D. = 1.00) แสดงรายละเอียดในตารางที่ 4

ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากการเข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ด้วยการสังเกตและสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง ประเด็นคำถาม ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจของชุมชนเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน และปัญหาอุปสรรคของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว ตัวอย่างเวที เช่น

1. จัดกิจกรรมการหารูปแบบและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนในพื้นที่จัดโดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ร่วมกับศูนย์พัฒนาโครงการหลวงบ้านวัดจันทร์ ที่มีวิสัยของชุมชนบ้านแจ่มหลวง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และแกนนำเรื่องการท่องเที่ยวของตำบล โดยแยกการสำรวจออกเป็น 3 เส้นทาง 3 กลุ่ม กลับมาประชุมสรุปผล และสุดท้ายของการประชุมพบว่า แกนนำมีความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวแต่ไม่มั่นใจที่จะทำการท่องเที่ยว ไม่ทราบจะเริ่มต้นกันอย่างไร

2. ได้มีการเข้าร่วมอบรมเรื่องการท่องเที่ยวในชุมชน จัดโดยสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ ร่วมกับเครือข่ายทีมวิทยากรพี่เลี้ยงในจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่ายทีมวิทยากรพี่เลี้ยงภายในจังหวัดเชียงใหม่ โดยการสนับสนุนจากสำนักงานการท่องเที่ยว และกีฬาจังหวัดเชียงใหม่ และสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน (สทว.) ณ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง อำเภอแมริม เชียงใหม่ กลุ่มที่เข้าร่วมคือ ตัวแทนชุมชน 2 คน คือ ผู้ใหญ่บ้านแม่ละอู และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านห้วยครก เมื่อสัมภาษณ์ตัวแทนทั้ง 2 คนภายหลังสิ้นสุดโครงการ พบว่า แกนนำชุมชนมีความเข้าใจและพอใจเรื่องการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และต้องการขยายผลให้กับคนในชุมชนได้ทราบเพื่อร่วมกันตัดสินใจดำเนินกิจกรรม เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น แต่ก็ยังไม่ทราบจะเริ่มต้นจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างไร เป็นต้น

3. การสนทนากลุ่มอย่างเป็นทางการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนในครั้งที่ 1 ผู้เข้าร่วมจะประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มแม่บ้าน สมาชิก อบต.บ้านจันทร์ และประชาชนผู้สนใจจัดการท่องเที่ยวในชุมชน และครั้งที่ 2 ที่ทำการเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ละอุป ตำบลแจ่มหลวง ผู้เข้าร่วมจะประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ประธานกลุ่มและรองประธานกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำแม่ละอุป สมาชิก อบต.แจ่มหลวง และประชาชนผู้สนใจจัดการท่องเที่ยวในชุมชน พบว่า ผู้เข้าร่วมมีความรู้เรื่องท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ยังไม่เข้าใจว่านักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวชมอะไรในบ้านตนเอง มีความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ไม่รู้จะเริ่มดำเนินการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างไร

เมื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องของผลการศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพแล้ว พบว่า คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่จะมีผลต่อการพัฒนาชุมชน แต่คนในชุมชนขาดความมั่นใจในการเริ่มต้นจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และจากความต้องการที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ต้องการความรู้เรื่องการบริหารจัดการกลุ่มแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและความโปร่งใส และต้องการได้รับการช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจากหน่วยงานภายนอกพื้นที่ ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมมาได้ก็พบว่าคนในชุมชนไม่สามารถเริ่มต้นจัดการท่องเที่ยวเองได้ ขาดความมั่นใจ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการในข้อดังกล่าว

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ใช้วิธีผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของอำเภอกัลยาณิวัฒนาในการเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรม และเพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในอำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า ตำบลบ้านจันทร์ และตำบลแจ่มหลวง อำเภอกัลยาณิวัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรมได้ คนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ในระดับมาก และข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้พบว่า ชาวบ้านมีความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนเข้าใจว่าการท่องเที่ยวกำลังจะเข้ามาในพื้นที่ แต่ชาวบ้านยังขาดความมั่นใจและไม่รู้จะเริ่มดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน แม้ว่าที่ผ่านมาชาวบ้านใน 2 ตำบลจะได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การเป็นมัคคุเทศก์ และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยว ทั้งจากหน่วยงานภายในและหน่วยงานภายนอกพื้นที่ ซึ่งการอบรมที่หน่วยงานจัดให้กับชุมชนไม่ได้มีการศึกษาความต้องการของชุมชนหรือประเมินความรู้ ความต้องการของชุมชนก่อน หลักสูตรที่จัดให้จึงไม่ได้แก้ปัญหาหรือตอบสนองความต้องการหรือความจำเป็นพื้นฐานในการจัดการท่องเที่ยวให้กับชุมชนได้ อีกทั้งการอบรมที่จัดให้ไม่มีความต่อเนื่อง ให้เกิดประโยชน์จริง ๆ หน่วยงานต่างๆ จะคิดโครงการขึ้นมาแล้วเข้ามาอบรม เมื่ออบรมเสร็จก็ไม่ได้ย้อนกลับมาติดตาม และประเมินผล เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องจากโครงการอบรมที่ผ่านมา ชุมชนจึงขาดความรู้ด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนและขาดความพร้อมของบุคลากรที่จะเริ่มต้นการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ แม้ว่าจะมีผู้สนใจและผู้นำก็ให้ความสนใจแต่การรวมกลุ่มทำในสิ่งที่ยัง

ไม่เข้าใจชัดเจนเป็นเรื่องที่เกินความสามารถของชาวไทยภูเขาที่ไม่มีประสบการณ์ในการท่องเที่ยวสวดคล้องกับผลการวิจัยของนภดล นพรัตน์ (2551) ที่พบว่าปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นมากจากการขาดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวที่ดี และชุมชนขาดโอกาสที่จะมีส่วนในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้กับชุมชนของตนเองทำให้ไม่เกิดความต่อเนื่องและไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา (2551) ที่สรุปแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ คือ การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวของรัฐจำเป็นต้องส่งเสริมให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว เพื่อสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น อย่างไรก็ตามชาวบ้านใน 2 ตำบลไม่สามารถสร้างกลุ่มขึ้นมาเองได้ หรือเริ่มต้นจัดการเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้วยตนเองได้ ยังต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ เพื่อจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

อำเภอภักดีพัฒนาเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพที่จะเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชิงวัฒนธรรมดังนั้นหน่วยงานทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ที่เกี่ยวข้องควรสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชนเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนและให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มจัดท่องเที่ยวตามความพร้อมของชุมชนและจัดอบรมหลักสูตรที่สามารถสร้างกลุ่มท่องเที่ยวที่บริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างโปร่งใสตามความต้องการของชุมชนโดยต้องเป็นการหนุนเสริมชุมชนอย่างต่อเนื่องและจริงจัง จึงจะทำให้การท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอภักดีพัฒนามีความยั่งยืนได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพิพงค์ อินต๊ะสืบ (2550) ที่พบว่าชุมชนบ้านสามขา อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวชนบทได้แต่ พบว่า มีปัญหาจากการขาดความรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวและความพร้อมด้านบุคลากรและสอดคล้องกับผลการทดสอบสมมติฐานในการวิจัยของนภดล นพรัตน์ (2551) ที่พบว่า ปัจจัยภายนอก คือ การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐด้านการท่องเที่ยว และการได้รับการชักชวนจากบุคคลหรือหน่วยงานในภาครัฐ ภาคเอกชน มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของประชาชนมากกว่าปัจจัยภายใน โดยในการจัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนนี้จะต้องเกิดขึ้นภายใต้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนจากการรวมกันด้วยความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเองเพื่อให้ได้รูปแบบของกลุ่มที่เหมาะสม ไม่ใช่กลุ่มที่เกิดจากการจัดตั้งของหน่วยงานต่างๆ และยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของวัชรภรณ์ จันทร์ขำ (2547) ที่พบว่า กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนเกิดขึ้นจากองค์กรชุมชนได้ร่วมกันจัดการท่องเที่ยวขึ้นโดยใช้ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวและศักยภาพของระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมเรียนรู้ หรือสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการวางแผนเตรียมการและดำเนินการจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ชุมชนต้องการและเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นของตนก่อให้เกิดกระบวนการกลุ่มและการแบ่งบทบาทหน้าที่กันทำงาน ซึ่งนำไปสู่การเชื่อมโยงกับกลุ่มความสัมพันธ์ในชุมชน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อเพิ่มความรู้และพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการท่องเที่ยว

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณหัวหน้าศูนย์ความร่วมมือมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนาและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี เพื่อมูลนิธิโครงการหลวงและกิจกรรมวิชาการ และหัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ที่สนับสนุนการเข้าไปทำงานในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง ขอขอบคุณหัวหน้าหน่วยงานในพื้นที่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง 2 ตำบล เจ้าหน้าที่และผู้ประสานงานในพื้นที่ของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี และประชาชนใน 2 ตำบล ที่ให้ความร่วมมือ สนับสนุน และช่วยเหลือ การทำงานวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณผู้บริหารของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์ฤทธิ์ สมบัติสมภพ และทีมอาจารย์จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ที่ช่วยสนับสนุนและผลักดันให้บทความวิจัยนี้ผ่านการแก้ไขจนเสร็จสมบูรณ์ภายใต้ “โครงการส่งเสริมการผลิตผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา”

เอกสารอ้างอิง

- นภดล นพรัตน์. (2551). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาเทศบาลตำบลเวียงใต้ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- พจนา สวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- รพีพงศ์ อินตะสีบ. (2550). การศึกษาศักยภาพของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวชนบท: กรณีศึกษาชุมชนบ้านสามขา ตำบลหัวเสือ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง. การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ชำนิประศาสน์. (2545). ระเบียบวิธีการวิจัย. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- วิชราภรณ์ จันทร์ขำ. (2547). ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษานอนดอนมูล อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมไทย. (2548). คู่มือการประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สินธุ์ สโรบล (บรรณาธิการ). (2546). การท่องเที่ยวโดยชุมชน แนวคิดและประสบการณ์พื้นที่ภาคเหนือ.

เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา. (2551). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง.

การค้นคว้าแบบอิสระ ศศ.ม. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่. ค้นเมื่อ 12 มกราคม 2552, จาก

<http://www.thaitambon.com> ณ

